

Captar l'instant

Text > XAVI XARGAY I OLIVA

Ja se'n percep | una bella tendra | abans d'obrir-lo. I és que *Temps de haikus* és una meravella que, per començar, entra pels ulls. Els dibuixos de Luciano Lozano són precisos i preciosos, senzills i colorits amb justesa; suggereixen en imatges la condensació del haiku. Podria semblar que transformen el llibre en un llibre infantil, però és que, de sempre, els *haijin* (autors de haikus) acompanyaven els poemes amb dibuixos (*haiga*).

Fa uns anys, el *haijin* banyolí J. N. Santaeulàlia va traduir una selecció de haikus amb el títol *Marea baixa: Haikus de primavera i d'estiu*. En una brevíssima introducció explicava que el haiku s'esforçava per «dir el màxim en el mínim espai». Afegia que «tot hi cap, en aquesta mena de poesia», que no ens deixéssim «enganyar per la seva subtil simplicitat, ni per la petitesa o insignificança dels objectes que hi apareixen» perquè el poema «ha de contenir sempre... una percepció d'eternitat». Totes aquestes característiques són als poemes de *Temps de haikus*. Part d'aquesta teoria també es troba en les dues últimes pàgines del llibre, on amb un llenguatge planer i pedagògic ens defineix què és el haiku, quina n'és l'essència, la relació amb la pintura, i acaba amb una proposta per escriure'n.

El llibre consta de cinquanta poemes, alguns editats ja a *La llum dins l'aigua*, del mateix autor. D'aquests, n'hi ha que són idèntics, però d'altres tenen uns canvis lleugeríssims que mostren l'afinació estilística i la precisió lèxica amb què treballa J. N. Santaeulàlia. El llibre té una estructura estacional: tardor, hivern, primavera i estiu. El paisatge hi és omnipresent: fulles, camins, camps, esbarzers, vent, cims, boires, bassals, estrelles, onades, sorra, penyals... Els animals hi treuen el nas: cargol, oreneta, merla, garsa... I també alguns elements quotidians: tractor, guants, paraigua, bici, vagó, mitjons, cotxe... I la llum, sobretot la llum. Hi ha poemes que semblen endevinalles («Havent plogut, | escrius a la paret | gargots de llum.»); poemes d'una tendresa exquisida («Res comparable | a aquest plaer tan fràgil: | mirar els teus ulls.»); d'un misteri un punt angoixant («Ninot de neu: | cap rastre de petjades | darrere teu?»); d'una harmonia global («El vent i el pi | s'emplenen l'un de l'altre, | vora el camí.»), d'un homenatge al mestre Bashō («Salta una carpa, | i el cercle de la lluna | tremola a l'aigua.»)...

A la part final, es remarca que el haiku és «una bona porta d'entrada a la poesia» per als infants i adolescents, perquè el poema «ve al pensa-

SANTAEULÀLIA, J. N.; LOZANO, Luciano. *Temps de haikus*. Barcelona: Akiara Books, 2022. 72 p.

ment com un flaix», només cal mirar el món i descriure'l. O, per dir-ho amb una expressió d'adults, podem recuperar una màxima zen de *Marea baixa*: «Com més parlem i raonem, més ens allunyem de la veritat». Poques persones parlen menys que els adolescents i poques persones miren el món amb ulls nous, poc racionals, com les criatures; per això els haikus es poden presentar en un format de llibre infantil. Però l'instant que capten és tan intens, és tan etern, que serà sempre un llibre per a adults. No és un llibre | infantil, és un llibre | de poesia.

Afrontar les adversitats

Text > JOSEP PASTELLS

Jordi Ontiveros Sala, nascut a Llorret de Mar el 1997 i resident a Banyoles des dels nou anys, debuta en el món literari amb *La polsera d'en Biel*, una novel·la curta en què relata les vivències d'un nen de deu anys a qui detecten un tumor cerebral. L'obra, il·lustrada per Anna Vidal Piró, es basa en l'experiència d'Ontiveros, que l'any 2018 va ser diagnosticat d'aquesta malaltia i des de llavors s'ha de sotmetre sovint a proves, visites i diagnòstics que han alterat les seves dinàmiques anteriors, però que no li fan perdre les ganes de viure ni

de gaudir de cada petit moment que li regala la vida.

El protagonista del llibre viu a Camós i té una germana de quatre anys. El seu pare és mecànic i la seva mare, mestra. En Biel ja fa temps que juga a futbol i, en el moment de començar el relat, s'acaba d'apuntar a una escola de música per aprendre a tocar la guitarra. Amb un llenguatge àgil i planer, l'autor contextualitza les circumstàncies del protagonista abans de relatar, de forma senzilla i alhora precisa, els esdeveniments del dia que tot es capgira. «Uff... no

em trobo bé. Em fa mal el cap», li diu a la mare abans de sortir de casa, quan després de comprovar que no té febre ella decideix que vagi a l'escola. «Tinc molt mal de cap, però la meva mare m'ha dit que potser és de l'ordinador o de cansament», li diu al seu amic Max al pati de l'escola, just abans de començar a vomitar. Després tot es precipita. La visita a Urgències, que després d'una tensa espera permet constatar que en Biel té el coll semirígid, és el pas previ d'un TAC en què li veuen una ombra en una zona del cervell i d'una resso-

Bertrana i la literaturització de l'exili

Text > NÚRIA SURRELL

La línia entre la vida i l'escriptura pot arribar a ser molt fina. «El primer que s'ha de fer amb la vida és viure-la i després, si de cas, escriure-la amb coneixement de causa», afirmava Aurora Bertrana (Girona, 1892) en el segon volum de les seves memòries. I ho fa ben palès a *Nàufrags*, una obra autobiogràfica, autoficcional fins i tot, escrita durant la segona estada de l'autora a Ginebra, a final de 1941, amb motiu de la Guerra Civil espanyola. La novel·la, escrita originalment en francès —la llengua quotidiana i literària de l'autora durant molts anys—, fa un retrat testimonial de la Suïssa d'aquell moment, amb una mirada desinhibida, compromesa i sense por de mostrar-ne les llums i les ombres, una actitud que li va costar l'etiqueta de ser una novel·la «d'escàndol».

L'obra és un relat polièdric: cada capítol és el retrat d'un personatge, d'un naufrag, perquè tots ells deambulen pel món sense rumb, desarrelats i en una lluita constant per fer-se un lloc lluny de la seva llar, amb Ginebra com a escenari de fons. Al centre dels personatges hi trobem Soledad Pérez, la protagonista i *alter ego* de l'autora, l'espanyola (així la coneixen tots) que ha aconseguit salvar-se de la guerra pagant el preu d'abandonar el seu estimat Miguel. Malgrat les coincidències entre

la vida de l'autora i de la protagonista, el lector no pot arribar a destriar què és realitat i què és ficció, però és evident que en els pensaments i la nostàlgia de la Soledad es pot llegir Bertrana.

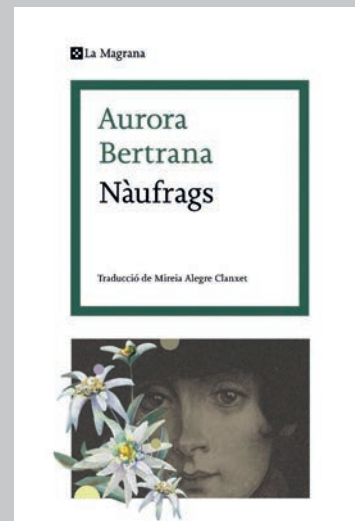
La història —si és que se li pot dir així, a un mosaic de personatges i les seves vides particulars— descriu Ginebra com un entorn fred, trist i inhòspit, amb escenes que freguen la més baixa condició d'humanitat, marcades per la pobresa extrema, la fam, el desgast emocional, la tristesa absoluta, l'evasió en la beguda i la incertesa vital. L'acció és gairebé ínfima, la novel·la avança i construeix els seus personatges a través dels diàlegs interiors i de la narració de les seves vides passades. Les històries dels personatges, com naufrags deseparats a alta mar, estan marcades per la infelicitat, la insatisfacció, la tristesa i la frustració.

Amb la Soledad i les seves penúries a l'exili com a fil conductor —la pobresa, la fam i un dol etern marquen la seva quotidianitat—, *Nàufrags* navega pel sentiment de desarrelament i de desorientació vital. Amb una prosa directa i crua en moltes ocasions, l'obra construeix la Soledad com una dona d'idees fermes i amb una resignació i una resistència que fan que tiri endavant. La protagonista viu entre el record d'un passat tràgic i un present

nància magnètica que confirma que té un tumor de grau 1.

Ontiveros descriu molt bé la preocupació del protagonista i dels seus pares en assabentar-se'n, el patiment que precedeix una operació inevitable. «És com una petita bola de cèl·lules que creixen molt ràpidament. Però no et preocupis, que t'ho trauran», li diu la mare mentre l'abraça. L'autor també descriu les reaccions d'en Max i d'altres companys de classe, les explicacions que reben dels mestres quan s'adonen que en Biel fa temps que no va a l'escola. Sense revelar el desen-

llaç de l'operació ni facilitar cap detall de la polsera que s'esmenta en el títol de la novel·la, sí que és possible concloure que Ontiveros assoleix els principals objectius que perseguia en escriure aquest llibre, adreçat a nens de més de vuit anys. A més de mostrar fins a quin punt costa gestionar els sotrats derivats de certes malalties, retrata l'àmplia gamma d'emocions que pot desencadenar un diagnòstic com el que rep en Biel i, en termes més generals, anima a afrontar les adversitats, a adaptar-nos a la realitat que ens toca viure.

BERTRANA, Aurora.
Nàufrags. Barcelona:
La Magrana, 2022. 256 p.

en el qual sobreviu amb tota mena de feines i sense ningú en qui poder confiar durant quatre anys: «El món és massa gran per a una dona sola!». La Soledad, honorant un nom que molt probablement no és casual, aprèn finalment que, a l'estrangera terra suïssa, només es té a si mateixa, i Bertrana aconsegueix fer allò que sabia fer més bé: entendre la literatura des de l'experiència i donar-nos en aquesta seva darrera obra un retrat vivencial del seu propi exili.

ONTIVEROS SALA, Jordi.
La polsera d'en Biel. Sevilla:
Babidi-Bú Libros, 2022. 68 p.